

A könyvtár épülete két évszázadon át zsidó imaház volt, Tétény és környéke zsidóságának vallási és társadalmi központja. A helyi zsidók élete ez idő alatt szorosan összefonódott a község többi lakójának mindennapjaival. A falu földesurai, Száraz György, majd Rudnyánszky József a 18. század első felében engedélyezték a zsi-

A nagytétényi zsidóság a német nyelvhasználat részleges továbbélése ellenére a 20. század elejére magyarnak vallotta magát. Történetük legnagyobb részében elfogadottságban, békés és együttműködő viszonyban éltek a község más vallású és más nemzetiségű lakosaival. Tekintélyesebb polgárai a helyi társadalmi és gazdasági élet meghatározó szereplőivé váltak. Férfitagjaik részt vettek az első világháborúban, az elesettek emlékművét 1934-ben együtt avatták fel a katolikus, a református és az izraelita egyház képviselői. Még a két világháború közötti időszakból is sok visszaemlékezés szól barátságokról, vegyes házasságokról. Köztudott volt a katolikus pap és a rabbi barátsága.

Az 1930-as évek közepére, a majd' kétszáz éves imaház külső és belső felújításra szorult. A rendbe hozott templomot 1936. augusztus 20-án ünnepélyes keretek között adták át. Copf stílusú berendezését lecserélték, de az épület főbb jegyeit igyekeztek megőrizni. Megmaradt a terem közepén álló bima, a tóraolvasást szolgáló emelvény, amelynek kovácsoltvas rácsozata és baldachinja valószínűleg még a 19. század első

dők beköltözését a török kor után döntően német katolikusokkal benépesült településre. Az 1737-es zsidó összeírás három, az 1746-os összesítés már nyolc családot, összesen harmincegy lelket tartott nyilván. Közülük néhányan valószínűleg a 1746. szeptember 8-án királynői rendelettel eltávolított és szétszóródott budai zsidóságból kerültek ki. Jobbágytelkeken éltek, kereskedéssel, haszonbérlettel és szeszfőzéssel foglalkoztak. Közösségük később morvaországi bevándorlókkal bővült. Az imaház is ebből az időből való, a Száraz-Rudnyánszky-család egy gazdasági épületet adott át erre a célra. Egy 1759-ből fennmaradt katolikus egyházi forrás szerint a község „hívói németek, szlávok, az elsők nagyobb számban vannak, s mindezek vegyesen laknak a zsidókkal, kiknek rabbijuk és

zsinagógájuk van.” Az izraelita hitközség anyakönyveit 1760-tól vezették, máig fennmaradt temetőjükben a legrégebbi sírkőn az 1750-es évszám olvasható.

A 19. század közepére a helybeli zsidók száma 326 főre emelkedett. A zsidóságon belüli vallási irányzatok szétválása (1868-1871) után a tétényi hitközség a hagyományos liturgiához és életformához szigorúan ragaszkodó, ortodox közösségek közé tartozott, és a környék legjelentősebbjévé vált. Itt anyakönyvezték Albertfalva, Törökbálint és Budafok zsidóit, a tétényi temetőt használta Batta, Tárnok, Érd, Sóskút, Etyek és Tököl zsidósága. A hitközségnek ebben az időben már volt Chevra Kadisája (temetkezési és szociális egylete) és nőegylete. Lélekszámuk 1880-ban volt a legmagasabb, ekkor 498 zsidó élt Nagy-Tétényben, a község lakóinak több mint huszonkét százalékát tették ki. Ekkor építették át először az imaházat, a nők számára karzatot emeltek. Életüket 1885-ig Tauber Salamon rabbi fogta össze, akit Ungár Rezső követett e tisztben 1934-ig. Ezután nagyobb ünnepek alkalmából Budapestről hívtak rabbit, az egyéb hitéleti feladatokat pedig Hochstätter László kántor, hitoktató látta el.

évtizedeiben készült. A bejáratnál szemközt látványt a tóratekeresztet őrző szekrény és az azt körülvevő oszlopos felépítmény uralta.

Az 1938-tól egymást követő zsidótörvények és az egyre kíméletlenebb további korlátozó rendeletek a helyi izraeliták életkörülményeit mind nehezebbé tették. 1941-től a helyi zsidó férfiak közül sokat munkaszolgálatra hívták be, közülük többen odavesztek. 1944. április 5-től itt is minden zsidót sárga csillag viseletére köteleztek. A helyi plébános által kiállított keresztlevelekkel néhányan megmenekülhettek a fenyegető veszedelmektől, de a közel százötven fős helyi zsidóság többségét a budafoki Halom utcában kijelölt gettóba kényszerítették. Ezután a budakalászi téglyagárnál kialakított ideiglenes táborban sínylődtek, ami az auschwitzi pokol tornáca volt.

A tétényiek közül mindössze öt családból tértek vissza, akik emlékül egy-egy fát ültetettek az imaház udvarán. A hitközségi élet megszűnt. A temetőt felverte a gaz. Az imaház is elárvult. Megmaradását ugyan biztosította a műemlékké nyilvánítás, a berendezési tárgyakat azonban elszállították, sorsuk ismeretlen. Az épület raktárnak használták.

Az utóbbi években a helyiek számos kézzelfogható jelét adták az egykori zsidóság hagyatéka iránti tiszteletnek. Lokálpatrióták és a zsidó szervezetek önkéntesei megtisztították a temetőt, a Szentháromság utca 13. előtt pedig „botlatkó” vagyis a járdára helyezett fém tábla emlékeztet a holokauszt helyi áldozataira. Budafok-Tétény Önkormányzata elkötelezte magát a zsinagóga épületének megmentésére és közösségi célú hasznosítására. A városrészi központ rehabilitációjának részeként az egykori imaház megújult, kibővült, és 2013-tól közkönyvtárként szolgálja a polgárokat.

